D. O. M. A.

13

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DOMINO
FRIDERICO WILHELMO,
PRINCIPE PRUSSIÆ, MARCHIONE BRANDENBURGICO, RELIQVA,

PRÆSIDE
FRIDERICO HOFFMANNO,
ORDINIS MEDICI h. t. DECANO,

DE

PANCREATIS MORBIS,

PRO
GRADU DOCTORALI

M. Decembr. M DCC XIII. publice diſputabit
hor. conſvetis

CHRISTOPHORUS BARTHOLOMAEUS
HOLDEFREUND,
QVEDLINBURGENSIS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
Typis Johannis Jacobi Krebſii, Acad. Typogr.

DISSERTATIO SOLENNIS MEDICA, *DE* MORBIS PANCREATIS,

PROOEMIUM.

IN morborum curationibus plurimum ſibi vendicare diligentem unius cujusque temperaturæ & cauſarum morbum continentium notitiam ſolertiores Medicorum omni tempore communi ſuffragio tradiderunt, neque id ſine ratione. Quandoquidem perfecta morborum ſanatio non alia ratione perficitur quam ut peculiaris cuivis individuo proprius fluidorum motus ac circulus, neque minus morborum genuinæ cauſæ exacte explorentur, atque iis idonea auxilia remediaque opponantur. Ideoque unice enitendum eſſe practico Medico cui hominum ſalus ac valetudo curæ cordique eſt, videtur, ut, qua fieri poteſt ſolertia ac

cura, cujusvis mali causam inquirat, ejusque sedem ac domicilium, diligenter persequatur. Neque vero sufficit, causam, quæ dicitur proxima morbi nosse, sed inquirere quoque convenit, in quo viscere, in qua parte suam fixerit sedem. Rarius enim præsertim in morbis chronicis solidas partes visceraque sine labe ac vitio inveneris, utpote quæ progignendis longis & rebellibus morbis aptissima sunt. Cujus asserti veritatem comprobat plenissime nunquam satis laudanda anatomica inspectio morbo extinctorum, quæ affectuum non modo naturam ac locum sed & funestas læsiones apertissime oculis exponit: Etenim Anatome dicente *Montano* Alphabetum Medicinæ est, quo tanquam fundamento neglecto, reliquum etiam ædificium necesse est, corruat, cum absque eo nec partes nec partium functiones neque proinde earundem læsienes cognosci aut discerni commode possunt. Optandum itaque vehementer foret, ut cadaverum, quocunque etiam morbo perierint sectiones essent frequentiores, ita enim futurum credimus, ut ad longe majorem perfectionis gradum ars nostra salutaris posset accedere. Nobis jam, Deo Auspice, propositum est, mala, quæ ex vitio ac læsione pancreatis, teste anatome, corpori succrescere possunt, eo, quo fieri poterit compendio thematis inauguralis loco indagare. Equidem obscurum esse nequit, quibus fatis superiori ævo hoc viscus fuerit obnoxium, ubi ejus succi tanta dignitas utilitasque asserta fuit, præeunte præsertim Magno Medico *Sylvio*, ut non modo universi corporis sanitas

tas omniumque ejus partium incolumitas ſed & morborum præcipua cauſa ac ſanationis ratio magno labore inde fuerit deducta, utpote hic ſolertiſſimus Vir ex bilis & ſucci pancreatici temperie & commixtione decenti ſanitatis præcipuum negotium explicavit & ulterius quoque ex eorundem intemperie multos & magnos morbos præcipue, qui in primis ſic dictis viis & genere nervoſo conſiſtebant, deduxit. Enim vero quanto applauſu, ut in lucem hæc prodiit ſententia, fuerit olim excepta, tanto etiam conſenſu brevi tempore deſtituta atque repudiata fuit usque adeo, ut quia mortalium indoles rarius modum tenere ſcit, cum olim in omnibus fere morbis increparent pancreas ejusque ſuccum, noſtro tempore in recenſendis morborum cauſis & locis plenaria fuerit ejus facta oblivio. Re interim paulo diligentius examinata utique animadvertimus & hoc nobile viſcus ſuos pati manes, ejusque vitia non minima eſſe & frequentius occurrere, quam Medicorum, hodierna fert opinio. Hæc etiam fuit cauſa quare hunc laborem ſuſceperimus demonſtraturi, qui morbi & quæ læſiones ex pancreate male affecto in corpus noſtrum poſſint redundare. Summum vero Numen ſupplices obteſtamur, ut felicem ac rei Medicæ ſalutarem jubeat hunc noſtrum conatum.

§. I.

INquiſituri itaque morbos vitiaque, quorum ſedes pancreas eſt, neceſſum omnino arbitramur, ut priusquam altius noſtrum propoſitum perſequamur, ex ipſis anatomicis paulo

diligentius pancreatis ſtructuram & fabricam ac ex hac denique ejus uſum & ſtatum naturalem proponamus. Glandulam eſſe Pancreas & ex earum numero quæ conglomeratæ appellantur i. e. quæ ex innumeris parvis glandulis compoſitæ ſunt, ubi ſingulæ ſuum peculiarem ductum, qui tandem conjuncti, majorem conſtituunt, habent, res apud anatomicos inconfeſſo pæne eſt. Nemo quoque facile inficias ibit, pancreas glandulas ferme reliquas univerſi corporis omnes & magnitudine & mole ſuperare. Neque enim mammarum glandulæ unius lateris a pinguedine ſeparatæ tam ingentis molis ſunt, ut pancreatis pondus ſuperent, id quod manifectum exhibet indicium, ſingulari uſu glanduloſum pancreatis corpus eſſe inſtructum. Accedit ut plurimum ad 8. vel 10. digitorum transverſorum longitudinem, latitudinem vero duorum digitorum cum ſemiſſe exhibet, craſſitiem pollicis transverſi raro ſuperat. Situm eſt maxima ſui parte in hypochondrio ſiniſtro atque circa primam lumborum vertebram peritonæi membranæ, qua inveſtitur firmiter annexum eſt: cohæret arcte cum inteſtino duodeno & quidem magna ejus portione, adeo, ut non modo ventriculo ſed & ipſi duodeno fulciendo & molliter calore ſuo ſubveniendo idoneum ſeſe præbeat. Denique communicat ipſum pancreas cum hepate per venæ portæ majorem ramum, connectitur quoque cum duodeno in quod ſuccum illum, quem filtrat nobilem infundit, cum liene communicationem quandam habere videtur, quoniam arteria ſplenica æque ſanguinem

ad

ad pancreas ac ad lienem diversis ramis adducit; Venam vero a ramo Venæ portæ sinistro qui pancreati insertus versus lienem se extendit & illi hinc inde suas propagines transmittit, nanciscitur. Quare etiam liene adfecto vix aut nunquam pancreas, anatome id docente, integrum manet: communicat etiam, quamvis paulo remotius cum cerebro dum nervos ab octavo pari & intercostalis dextri plexu ganglioformi accipit, proximius vero, quoniam idem nervi in jecur duodenum & porum biliarium transferuntur, cum iisdem partibus fovet consensum.

§. II.

Pancreas diximus esse glandulam ex numero conglomeratarum: Non enim ignotum est, omnis generis glandulas in conglomeratas & conglobatas a *Graaffio & Stenone* dispesci, quarum priores congeries sunt innumerarum minorum glandularum, quarum unaquæque vase peculiari excretorio gaudet & hinc vasculosæ dicendæ. Conglobatæ vero magis *fibrosæ* sunt quia non tam secretioni sed potius motui & lymphæ progressioni impulsu, quo gaudent, velificantur. De structura vero glandularum, quæ conglomeratas constituit, non una eademque est Anatomicorum sententia. Subtiliores recentiorum asserunt glandulas esse membranarum tenuissimarum per quas vasorum tam arteriolorum quam venosorum nec non excretoriorum tubuli & fibrillæ nerveæ extensæ sunt, convolutiones & in spiram quasi complicationes, ubi excretorii ductus ab extremitatibus vasorum sangui

fero-

ferorum oriuntur adeoque totas fere esse vasculosas. Cui invento maxime suffragatur *Vieussens in novo vasorum corporis humani systemate p. 212.* qui pancreas bene constitutum ex cadavere humano exemtum & propria membrana denudatum clavo affixum intra duodecim dies ita exsiccavit, ut in corpus membranosum abierit, tenuissimas in membranas postea divisibile, has vero pellucidas & microscopio perspectas ex arteriis venis & vasis lymphaticis conflatas apparuisse, arterias puniceo, venas nigricante, lymphatica subcinereo colore discerni potuisse affirmat. Ex hac itaque structura pancreatis mere vasculosa evidentissime cognoscitur non secus ac in aliis glandulis conglomeratis succum separari, qui etiam per singularem ductum primum à *Mauritio Hoffmanno* inventum, postea à *Wirsungo* Patavii publici juris factum in sinum duodeni infunditur. Notatu vero perquam dignum est, quod in homine uterque ductus & cholodochus & pancreaticus concurrat, eorum denique orificia in unam papillam desinant, quæ directe fundo flexuræ duodeni, quod sæpius à nobis observatum, superposita est, adeo, ut guttatim in subjacentem chymi massam uterque succus invicem mixtus descendens instilletur. Multum enim ad boni chyli ulteriorem elaborationem horum duorum menstruorum subtilitas quin contribuat, nullum est dubium.

§. III.

Equidem veteres anatomici nullam hujus succi notitiam habuerunt, postea vero quam a recen-

centioribus pancreatis ductus & succus fuerit detectus, variam indolem atque virtutem assignare contenderunt. Et primum tempore eo, quo doctrina de acido & alcali in medicinam introducta & magnopere æstimata fuit, quam plures, inter quos summi in Belgio Medici *Graaffius & Sylvius* primum sibi vendicant locum, ea fuerunt in sententia acidum hunc humorem esse, qui cum bile quam credebant alcalinam, effervescentiam ad chyli perfectionem in intestinis celebrare debeat. Quin imo ipse Cl. Sylvius huic effervescentiæ intestinali universæ tam theoriæ quam praxeos fundamentum unice fere, ut ejus monumenta testantur, superstruxit. Verum enim vero accuratiori postea facto examine non tantum pancreatis succum in corporibus sanis minime acidum sed plane insipidum esse, verum etiam & totum pancreas vesiculamque felleam in canibus salva vita exscindi posse, deprehensum fuit. Quo factum, ut Sylvianæ hypothesi valde detractum ipsaque decrementum non minimum passa fuerit. Interea tamen negari neutiquam potest & biliosum, quem universum hepatis viscus fundit succum, & qui ex pancreate fluit, ad intimam alimentorum solutionem neque minus ad congruam cum succis corporis nostri lympha & sanguine efficiendam dispositionem multum utique conferre. Siquidem in pancreate non secus ac in glandulis salivalibus cum quibus maximam ratione structuræ hoc viscus habet affinitatem, succus valde subtilis ex partibus salino sulphureis aqueis & aëreis tenuissimis compo-

 posi-

positus separatur, qui propter summam, qua pollet penetrantiam & expansivam elasticam vim, qua intima alimentorum subit, magnum microcosmicum menstruum constituit. Neque immerito ejusdem cum saliva indolis & virtutis esse pancreatis liquor, id est, menstrualis penetrantis, fermentescibilis judicatur. Saliva videlicet tenuissimum quod est universi corporis elementum complectitur, imo ipso semine subtilior est: nulla ibi visitur in statu sano viscositas, vel gelatinosa & concrescibilis substantia sed tota aërea, spirituosa & elastica est, unde etiam non modo mire in vacuo ebullit & prompte dulcia in fermentationem conjicit, sed & in metalla & mercurium operatur, & si jejuni hominis fuerit lichenes, impetigines penetrante sua vi sanat. Est itaque non modo saliva in ore & succus ventriculi pariter ac glandularum intestinalium sed & pancreatis liquor genuinum alimentorum menstruum, quo ipsorum intima mixtio ac crasis intime dissolvitur, quod patet ex eo dum sapor, odor, consistentia ciborum pristina plene deletur atque immutatur. Quum enim diversissimæ indolis soleant esse ingesta, opus utique erat, menstruo simplicissimo eoque valde activo & quasi universali: quod omnes poros penetraret & intestina elastica agilitate unionem partium mixtionem constituentium discerperet. Rectissime itaque recentiores succum pancreatis id præstare in intestinis quod efficit saliva in ventriculo asseverarunt. Ex quo jam facile intelligitur, utique ejus succi & hujus visceris adfirmandam valetudinem maximam esse u-

tili-

tilitatem, præsertim cum duodenum nil aliud quam alter & succenturiatus sit ventriculus, cujus asserti veritas clarissime à *D. Præside in Dissert. de Duodeno multorum morborum sede est evicta.*

§. IV.

Notabile vero est, quod in homine hi duo diversi succi bilis nempe & pancreatis succus ante ingressum in intestinum prius invicem misceantur, quæ mixtura ut ita loquar simplex, temperatior facta naturæ nostræ valde congrua videtur. Homo quippe omnium fere animantium est calidissimus & propter frequentem calidorum usum ut vini, aromatum & potus spirituosi, carnium quoque, quæ multum sulphuris & salis volatilis habent, sanguinem præcalidum, qui intensum fervorem, ut patet in febribus, concipit, invenis fovet; Quare etiam bilis, qui liquor est valde sulphureus in homine, calidior & acrior esse solet. Ne itaque nimis acris bilis nimis celeriter ciborum massam ex intestinis præcipitet, neque etiam ipsorum tunicas valde sensiles offendat, provida natura sapientissimo consilio hunc acrem succum alio insipido mitigat ac temperat; quo fit, ut blandior minusque acris vel fervida fermentatio in intestinis celebretur. Ex hisce jam perspicua fit ratio, quare bilis, facta majori per iram affusione vel pancreate obstructo vomitus biliosi & alvifluxus frequentiores fiant: quorsum etiam spectat elegans *Observ. Cl. Brunneri in libro de experimentis circa Pancreas c. IX.* ubi fatetur quod canes, qui obierunt pancreate ademto, vomitibus biliosis finem vitæ fecerint.

§. V.

Ex ſupra jam dictis atque expoſitis clariſſime intelligitur primo pancreatis ſtructuram eſſe ex innumeris minimis capillaribus vaſculis tam arterioſis quam venoſis & etiam excretoriis, contextam, quod non modo glandularum fabrica ſed & ipſe ſuccus ſubtiliſſimus omnis viſcoſitatis expers declarat, ſecundo hujus ſucci utilitatem in elaborando bono & temperato ſubtili chylo, bile contemperanda & inteſtinali motu ac tono ſecundum naturam conſervando eſſe maximam. Qua de cauſa præter naturalem pancreatis ejusque ſucci conſtitutionem mirifice valetudinem turbare & morboſas affectiones progignere poſſe, evidentiſſime colligitur. In genere vero ſciendum eſt, omnes fere morbos, qui aliis glanduloſis corporibus ſunt frequentes ac familiares pancreati eſſe communes.

§. VI.

Inter hos primum ſibi vendicant locum tumores qui perfrequenter in glanduloſas partes incidunt. Quid enim facilius eſt, quam quod in anguſtisſimis tubulis ac vaſculis humor hærere, ſtagnare, coïre eaque obſtruere poſſit, unde tumor & durities naſcitur. Mirum vero eſt, quemadmodum minoris alias molis glandulæ ut ſunt ſub axillares, inguinales, glandulæ colli, valde intumeſcere inque ingentem tumorem attolli poſſint; Cujus rei exemplum etiam teſtes præbent, qui non niſi congeries minimorum vaſculorum ſunt & ita ſæpius intumeſcunt ut pugni magnitudinem exſuperent. Accidit hoc dubio procul, quod materia ſtagnans in tubulos

for-

fortiori impulsu adacta eos supra modum distendat. Jam vero nil frequentius fit, quam quod insignis tumor in pancreatis glandulam incidat, quod observationibus anatomicis subinde perspectum est. Neque, ut quasdam hanc in rem notabiles historias afferamus injucundum & ad scopum nostrum inutile fore judicamus. Primum vero prodeat *Steph. Blancardus* qui *in Anat. pract.* hanc observationem insinuat. Vir 40. annorum ab annis tribus cruentis & atrocissimis rerum ac dorsi doloribus vexatus & inter mingendum arenulas rubras ejiciens subinde vomitus gravissimos habuit, & tandem his revertentibus demortuus exhibebat pancreas longiudinis duarum spithamarum & latitudinis duarum manuum transversarum. In melancholicis pancreas ad ingentem molem assurrexisse notavit *Riolanus in Anthropog. L. II. c. 16.* Neq; lectu injucunda est, quam tradit *Harderus in Misc. N. C. Dec. II. Ao. VI.* historia. Fœmina videlicet 50. annorum doloribus circa præcordia gravissimis conflictata ventriculi regionem admodum distentam habebat, atque circa ejus fundum corpus magnum & durum persentiens, quod a sinistris dextrorsum & ab hinc sinistrorsum sensim protrudere potuit, malo per aliquot annos vexata fœmina, remediis liberari potuit nullis, morte tandem victam cultro aperuit idem *Cl. autor,* vidit jecur pallidum non nihil ad duritiem inclinans, mesenterii vero glandulas scirrhosas fere ad unum omnes, & tandem cum tumorem magnum quæreret, pancreas sese exhibuit tantæ magnitudinis, ut penitus tumore suo spatium abdominis & ventriculi fundum impleverit.

rit. Neque hanc in rem aliena videtur *Zwingeri observatio* quam videsis *in Miscell. N.C. Dec.II. Ao.VI. p.91.* utpote qui refert in maniaco per 30. annos hoc malo detento hepar & lienem non multum vitiatum apparuisse, pancreas vero magnum & glandulosum reperisse, exacte referens pancreas vituli elixatum.

§. VII.

Neque vero tantum propter obstructos & infarctos pancreatis tubulos ipsum more aliarum glandularum multum intumescit: verum etiam interveniente tempore durum & scirrhosum evadit unde contumacium & sævorum morborum origo. Referunt *Misc. N. C. Dec.II. Ao.II. obs.71.* in puella duorum annorum atrophia lenta demortua, glandulas non modo mesenterii scirrhosas, hepar insignis magnitudinis, vasa lactea obstructa sed & lienem & pancreas indurata inventa fuisse. Simili ratione *Cl. Schelhammerus*, ut testatur in *Misc.N.C. obs. 88. A. II. Dec. III.* in cadavere infantis 6. annorum atrophia extincti totum pancreas scirrhosum ac durum annotavit. Est nempe infantibus atrophia perquam familiaris, sive in statu lactationis sive extra eum fuerint; nihil enim tam promte minimos vasorum tubulos occludit quam lactis caseosa materia: Et quia paulo adultiores facti adiphagia laborant & vitæ otiosæ indulgent, non mirum est à copia succi nutritii lentescenti sensim paulatimque abdominis viscera, quæ non nisi congeries sunt minimorum vasorum, ut hepar & pancreas, obstrui atque intumescere, quo fit, ut non modo impuritas ingens succorum qui præesse nutritioni

&a-

& aliis corporis actionibus nequeunt, succrescat.

§. VIII,

Præterea veterem ac invincibilem pancreatis obstructionem asthmatis & phthiseos tandem caussam fieri ex variis observationibus compertum habemus. Ita *Cl. Schröckius* in cadavere phthisi demortuo totum pancreas vidit scirrhosum, quod legitur in *Misc. N. C. Dec. III. Ao. III. p. 317.* *Cl. Vaterus* quoque in anatome phthisici & insimul cachectici rigidum, scirrhosum pancreas reperit: qua de re consuli possunt *Misc. N. C. Dec. III. Ao. VII. obs. 146.* Huic quam proxime accedit sequens observatio, quæ legitur *obs. 188. Dec. III. Ao. III. Misc. N. C.* in anatome phthisicæ pancreas totum scirrhosum inventum, pulmones habuere tubercula dura & vesiculæ pus album crassum fundebant: hepar quoque scirrhosum fuit, post morbillos successit hic morbus. Testatur quoque *Steph. Blancardus* in viro, quem phthisis e medio sustulit, se hepar scirrhis putridisque tuberculis refertum invenisse in *l. c.* Referunt identidem curiosa hæc *Misc. Dec. III. Ao. III. obs. 15.* In anatome studiosi phthisi pulmonali & cachexia interemti, pulmonem scirrhosum & sinuosum, hepar tumidum pancreas rigidum & scirrhis conspicuum notatum fuisse. Neque desunt rationes, cur ex pancreatis vitio nasci possit phthisis; utpote hæc à tuberculis scirrhosis, quæ partem pulmonum occupant & successive in exulcerationem abeunt plerumque fovetur. Quodsi vero succus ille elasticus pancreatis fermentescibilis, qui chylo subtilitatem conciliat ob pancreas obstructum deficiat

ficiat vel degener factus fuerit, inde fit, ut succus chylosus admodum viscidus, rudis ac crudus evadat, qui postea tenuia pulmonum vascula per vesiculas aëreas dispersa facile replens & occludens tubercula scirrhosa pulmonibus ingenerat: quæ tandem aperta & exulcerata instar cancri serpunt, & ingentem sæpe pulmonum substantiam funesta ratione consumunt.

§. IX.

Docent quoque frequentes sectiones gravem ascitidis morbum, qui plerisq; quos corripit, est exitiosus, neque minus cachexiam quæ prodromus ascitidis esse solet, à pancreate obstructo & scirrhoso admodum foveri. Memorabile est *Cl. Hartmannum*, ut testantur *Misc. N.C. Dec. II. A.V. p.138.* in viro anasarca defuncto, pancreas longitudine quadrantis ulnæ, duorum digitorum transversorum crassitie, gibbosum ab una, ab altera simum, solidum, durum, grandinosum invenisse, hepar vero quod miratione dignum & magnitudine & colore & substantia sanum. Idem laudatus *Autor l.c.* in alio subjecto 52. annorum ascitico renes scirrhosos, pancreas insolitæ magnitudinis totum scirrhosum, itemque hepar durum reperit. Et rursus aliam insinuat observationem, ubi simili ratione in ascitico pancreas durum lienem scirrhosum & vesiculam fellis non bile sed lympha turgidam annotavit. Id ipsum quoque deprehensum fuit à Celeberrimo autore in alia ascite mortua, ubi pancreas grandinosa duritie ita præditum fuit, ut fieri haud potuerit quin stylus ductui Wirsungiano immissus, versus pancreas adigeretur.

§. X. Pan-

§. X.

Pancreatis obstructionem & indurationem viam ad hydropem pandere, non mirum est, siquidem hujus mali non alia causa est, quam quod sanguinis crudioris admodum tarda progressio & circulatio per hepatis viscus propter venæ portæ, quæ sanguinem impellere debet, deficientem pulsum fiat, quare ejus stagnatio & regurgitatio non modo minimos hepatis tubulos obstruit, sed & causa infarctus vicinorum viscerum, ut lienis & pancreatis exsistit. Cum vero lymphæ promtus progressus & circulatio a sanguinis circulo pendeat, hinc non potest aliter fieri, quin a sanguinis motu per hæc viscera intercepta lympha nimium in ejus vasa congeratur quæ, tandem nimia distensione disrumpuntur, unde lethalis fere in cavo abdominis fit extravasatio.

§. XI.

Scirrhus pancreatis præsertim ubi duodeno firmiter jungitur continuæ & tandem funestæ vomitionis identidem causa esse potest, testante id *Cl. Hardero obs. 62.* ubi notat historiam hominis vomitu perpetuo per mensem ante obitum conflictati, qui colico cruciatui successerat, ubi facta sectione pylorus præsertim in orificio prædurus & ferme cartilaginosus fuit repertus, cui subjacebat pancreas durum ac scirrhosum adhærescens quod ipsum comprimebat. Et hæc quoque dubio procul est causa, quod *Pancerolus in obs. Pentecost. obs. 44.* à pancreate lapidoso in vetula quotidianum vomitum post prandium & cœnam conspexerit. Hujus vero mali causa non altius quærenda est, si quidem vel angustato aut compresso pyloro exitus & transi-

tus liber massæ ciborum intercluditur, unde fermentatio alimentorum in ventriculo diutius hærentium non modo intenditur, & flatuum est origo: sed & mora massa ciborum acrior reddita dextrum orificium ventriculi hujusque fundum, qui maxime ob fibrarum ibi ingens exsistens robur & copiam tono & motu gaudet valido, ad vomitionem sollicitat.

§. XII. Neque minus induratum & obstructum pancreas hypochondriaco sic dicto affectui, perpetuis np. intestinorum flatulentiis & melancholiæ admodum lenocinatur. Extra dubium esse arbitror, spasmos & flatulentias illas, quæ mira in hypochondriacis excitant symptomata, potissimum in toto alimentorum & excrementorum canale, qui propter sensibiles valde membranas consensum fovet cum toto nervorum genere, sedem suam habere, utut subjectum causæ alibi & maxime in hepatis, lienis, pancreatis, mesenterii & earum partium, quæ cum vena portæ communicant, constitutione præternaturali quærenda sit. Quod si enim hepar & pancreas sanguine crasso obstructa & infarcta sint, fieri aliter nequit, quin catholica hæc & summæ activitatis ac utilitatis menstrua microcosmica, quæ pro universo corpore aptos succos præparant, videlicet bilis & pancreaticus succus vitientur, unde chylificatio depravatur, tonus intestinorum pervertitur, fermentatio in ventriculo & duodeno flatuum præcipua genetrix præternaturalis fit. Sicuti enim à lympha gastrica & pancreatica nec non bile secundum naturam sese habente blanda & moderata massæ ciborum in duodeno & reliquis intestinis intima fit solutio &

fer-

fermentatio: ita si bilis nimis acris, pancreaticus vero succus acidior & pituita viscida fit, fortis & acris emergit fermentatio, unde ingens flatuum oritur copia. Quodsi enim in pituitam viscidiorem menstrua hæc elatere suo agant, horribilis flatuum fit proventus, à quibus tot rugitus, borborygmi, murmillantes sonitus, fluctuationes, tot anxietates, dolores tensivi, punctorii, tot ructus fiunt. Igitur frequentissime in malo hysterico chronico, quod non nisi affectio hypochondriaca est, neque minus in passione illa virorum flatulenta, quæ morbus hypochondriacus audit, vitio & obstructione pancreas laborat. Habemus aliquot sectionibus compertum, ubi hypochondriaci perierunt cachectici & pancreas scirrhosum deprehensum fuit quod aliquot ante annos in viro hujus urbis primario visum fuit. *Highmorus Disquisit. Anat. p. 47.* fœminam refert convulsionibus, epilepsia, & passione hysterica conflictatam quæ post mortem pancreas male affectum & ulceratum exhibuit. Similem recenset historiam *Harderus obs. 59. p. 242.* Fœmina, inquit 40. annorum per menses duos, assidue conquesta fuit de ventris cruciatibus adeo, ut motus in ventre fuerit perceptus quasi infantis subsilientis cum frequentibus nauseis, animi deliquiis, lumborum doloribus, nec non coxendicis, in sectione hepar fuit deprehensum exsuccum, friabile, putridum, innumeris abscessibus farctum, pancreas totum scirrhosum & magna quantitas calculorum majorum & minimorum in vesicula fellea, unde dubio procul motus intestinorum spasmodici fuerunt oborti ab acri ichore fibras nerveas intestinorum misere exercente. Cui & illa addenda, quam videre licet. *p. 297. obs. 91.* in supra

pra citato *Cl. autore.* Fœmina 50. annorum doloribus circa præcordia graviſſimis conflictata, ventriculi regionem diſtentam atque circa ejus fundum corpus durum habente, pancreas inſigniter ſcirrhoſum & magnum tumorem præ ſe ferens, imo & pylorum ſcirrhoſum invenit, & quoniam melancholia plerumque ſolet eſſe fœtus affectus hypochondriaci, hinc non mirum, quod in melancholicis *Riolanus in Anthrop. L.II. c.16.* pancreas ad ingentem aſſurrexiſſe magnitudinem ac molem deprehenderit idque præſertim in Auguſto Thuano, in quo etiam ſcirrhoſum fuit. Cum denique melancholia facile tranſire poteſt in maniam, hinc teſte *obſ. Cl. Zwingeri Miſc. N. C. Dec. II. A. VI. p.543.* in maniaco 20. annorum pancreas magnum & nullum veſtigium ductus pancreatici potuit reperiri, quod etiam factum eſt in phrenetico, de quo ſcribit *Hartmannus* in iisdem *Miſc. Dec. II. A. V. p.120.*

§. XIII.

Quemadmodum vero aliarum glandularum tumor non raro in abſceſſum, corruptionem & exulcerationem tranſit, ita etiam eidem fato obnoxium eſſe ipſum pancreas variæ hiſtoriæ loquuntur. Memoratu digna eſt hiſtoria, quam refert *Blancardus in Anat. pract.* de viro nobili cruentis renum ac dorſi doloribus detento, qui pancreas inflammatum & multo pure plenum habuit. Præterea de alio viro mentionem facit, qui identidem de maximis doloribus circa lumbos conqueſtus eſt, & poſt mortem pancreas inſolitæ magnitudinis & inſimul inflammatum, putridum & cancroſum exhibuit, ac regio circa ſpinam venamque cavam corroſa fuit, quæ mala omnia ex obſtructione glandularum pancrea-

crea-

creatis ortum traxerunt, ex hac enim inflammatio & ex illo cancer prodiit, ut postea renes venaque cava sphacelo & putredine fuerint corrupta. Scirrhum degenerare sæpe in ulcus depascens, quotidiana loquitur experientia, unde etiam non mirum pancreatis scirrhum in putridum & cancrosum totam pancreatis substantiam depascens ulcus abire. Ita innumerabiles fere prostant historiæ, ubi post mortem corruptum fuit inventum. Et ut brevitati consulamus, per pauca saltim proponere placet. *Jo. Manardus Vorwaltnerus* in anatomia viri vomitorio sublati, pancreas totum purulentum & laceratum invenit *Misc. N.C. Dec. III. A. VII. obs. 143.* Idem in arthritico pancreas putridum & corruptum observavit *l. c. p. 147.* D. Anhorn in puella ex abscessibus internis defuncta pancreatis quasi elixati & corrupti invenit vestigia *vid. Misc. N.C. D. III. A. IV. p. 164.* Neque prætereundum hic est, quod *Dn. Herdot. Dec. I. A. I. obs. 99. Ephemer.* annotavit, cancrosum nempe ulcus pancreatis duas spithamas longum & duas transversas manus latum, quod non solum corrosivo acido diaphragma perforavit, sed & spinã dorsi ac ipsam venam cavam arrosit, vidit. Et quoniam ulcus tale cancrosum totam substantiam partium consumere solet, hinc evenit quandoque, ut nullum fere vestigium pancreatis in dissectis reperiatur, de quo meretur legi *obs. 156. Dec. II. Ao. VIII.* Ubi anatome hydropici nullum fere pancreatis vestigium exhibuit.

§. XIV.

Consideravimus hactenus varia vitia pravasque affectiones, quibus pancreatis viscus patet, & quæ mala inde in œconomiam corporis nostri vitalem redundant, jam vero res & ipse ordo poscit ut

majori cum cura causas pancreatis morborum inquiramus, & idonea quoq; hisce removendis remedia proponamus. Fusius supra deduximus vitia fere omnis generis quæ in pancreas incidunt ex minimorum, quibus constat, tubulorum obstructione nasci. Ex quo jam satis, ut arbitror, constat, ea omnia, quæ fluidis lentorem ingenerant, eorumque motum & circulum minuunt, horum malorum generationi velificari. Quid vero plethora & quæ ex hac sequitur presso pede cacochymia, nimiaque sanguinis & humorum spissescentia id magis efficiat, equidem non video: Sicuti enim vitæ ac sanitati in universum nihil abundantia nimia humorum est magis inimicum, ita maxime singulæ partes visceraque multum damni inde experiuntur. Excessiva enim fluidorum moles, quæ moveri debent, mirifice vim, motum ac tonum solidorum minuit, unde tardior eorum fit circulus, major humorum crassities, & inde major ad obstructiones proclivitas. Quanto vero magis nimia voracitas, sedentaria sine motu ac exercitio vita, venæ sectionis consvetæ neglectus sanguinis generationi favet, tanto majori cura hæc omnia evitare oportet, nisi longas & contumaces corpori velimus inferre affectiones.

§. XV. Denique quemadmodum ad obstructiones, quæ fœcundæ morborum genetrices sunt, viscerum firmandas, nihil aëre & potu frigido aptius est, ita maxime omnium glandulosa corpora & præcipue pancreas damnum & pœnas inde suas persuunt. Quid enim in praxi frequentius visitur, quam quod à potu liberalius hausto frigido, postquam corpus incaluerit vel iracundia excanduerit, immedicabile sæpe in viscera vitium transeat? hoc vero unice ab ob

ſtructione eorum ſubito facta dependet; Poſtea imprudens medicatio & præpoſtera opiatorum vel acrium purgantium nimis repetita applicatio, aut adſtringentium in hæmorrhagiis vel aliis humorum profuſionibus perverſus uſus mirifice & inteſtinorum & aliorum viſcerum tonum deſtruit, & firmiorum obſtructionum fundamentum conſtituit, Neque melioris ſunt indolis ea, quæ nimis præmature febrium impetus coercent, quo nomine nostris temporibus china chin. eſt celebratisſima, utpote quæ adſtrictione cauſam non modo febris, ſed & excrementitias ſordes, in quas febrili calore ipſi humores reſolvuntur, intra corpus retinent & obſtructionibus progignendis aptiſſimam materiam ſubminiſtrant. Accedit & hoc, quod cum adſtringentium diverſa admodum ratio ſit, quod abdominis viſcera præſertim, hepar, lien, & pancreas ſæpe numero, fixato ibi humore, in graves obſtructiones incurrant, unde non mirum, cachexiam malum hypochondriacum, anaſarcam, aſcitem, lentamque febrem imprudentem febrium per adſtringentia curationem ſubſequi, Neque dubium eſt, ſi conjecturæ prudenti locus, quin pancreas propter anguſtas, quas habet vias, longe magis præ hepate & liene obſtructionibus ſit expoſitum.

§. XVI. Habemus vero diuturno experimento compertum, quod à ſanguinis menſtrualis in fœminis, in viris hæmorrhoidalis conſveta evacutione diu inhibita, præſertim ingenti triſtitiâ comite, glandulas mox increſcere inque cancroſum ſæpe ſcirrhum, id quod in mammis haud raro videtur, degenerare. Quidni etiam eædem cauſæ ſimile quid in pancreate efficere poſſint, nihil video, quod obſtet. Quare etiam perſpicuum eſt, diuturnum mœrorem contumacem hæmorrhoidum vel menſium ſuppreſſionem longas & contumaces adfectiones ingenerare. Et ut paucis rem expediamus, nullus fere, qui longius & gravius affligit corpus morbus eſt, qui non altas in viſceribus obſtructis præſertim hepate; liene; & pancreate egerit radices. Videmus quidem pancreatis ab auctoribus, ubi cauſæ morborum exponuntur nullam fere amplius mentionem fieri, ſed ſolum hepar & lienem inculpari, cum tamen anatome morbis chronicis defunctorum omnium, ſalvis ſæpe intactisque liene ac

hepa-

hepate, pancreas maxime gravi vitio laborare, luculenter ostendat.

§. XVII. Ex quibus jam satis, ut arbitror, intelligitur, quod, cui sanum corpus & commodam valetudinem conservandi antiquissima cura est, illi maxime enitendum sit, quo omni solertia ac arte obstructiones viscerum ac præcipue pancreatis, magnorum morborum genetrices præcaveat. Ita enim nemo non à longis & gravibus passionibus erit tutus. Pauci vero sunt & Medici, & alii hujus scientiæ expertes, qui id curant idque cogitant. Pauci etiam sunt, qui intelligunt, magnorum morborum parva & fere insensibilia esse & fieri initia, & per pauci quoque convenienti auxilio, remedio apto levibus hisce initiis succurrere norunt. Neque enim, negari potest, gravissimis morbis, ut hydropi, phthisi, hecticæ, in principio posse resisti, qui, si postea incrementnm sumserint omnem artem medentis eludunt. Principium vero difficulter cognoscitur & ingravescenti sæpius nimis sero medicina quæritur.

§. XVII. Quæ cum ita sint, optima certe ratione valetudini suæ consulere videntur, qui, ut à periculo obstructionum, quæ consistunt In visceribus permaneant tuti, temperantiæ victus student, neque multis cibis eisque diversis replent ac satiant corpus & ad minimum motus acingestorum habent æquilibrium, qua de re consuli potest *D. Præsidis Dissertat. de septem legibus sanitatis.* Utile quoque est plethoram vel sanguinis missione vel evacuatione per alvum vel transpiratione aucta omni tempore minuere vel præcavere. Et ne obstructionum fiat metus, infusis calidis Thee aliarumque herbarum, frequentius utendum, ita enim mobiles & fluidi manent humores neque facile in iis crassum coit, atque concrescit. Et quoniam alcalia tam terrea quam salia fixa & volatilia neque minus aromatica & balsamica, debitâ dosi oblata, viscidum & acidum, quod prompte humores coagulat, egregie removent. & celerem efficiunt sanguinis progressum, hinc horum usus tam præservationis, quam curationis causa debet esse commendatissimus. Coronidis loco adjicimus, quod major spes in præservando quam in curando posita sit, si velimus evitare magna omnia pericula, quæ nobis ab obstructis & læsis visceribus imminent.

Quibus pro præstito nobis auxilio Deo summas
dicimus gratias.

* * *